

ŠTEVILKA 10

LETNIK XXXIII

NARODNI

GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI

V LJUBLJANI, DNE 15. OKTOBRA 1932

VSEBINA: Dr. Basaj: Še enkrat o razdolžitvi kmeta. — Boljši časi? — Trgovci in konsumne zadruga. — Moralne vrednote konsumne zadruga. — Srbsko združništvo. — Razvoj in bodoče naloge nemškega združništva. — Iz našega združništva. — Gospodarstvo.

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 10, 1. 1932.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Občni zbor Prve žeblijske in železobrtne zadruga v Kropi in Kamni gorici, r. z. z o. z., se vrši 29. oktobra 1932 ob 14. uri v Kropi v združni hiši „Na srednjem mlinu“. Dnevni red: 1. poročilo načelstva in nadzorstva. 2. potrjenje letnega zaključka za leto 1931/32 in razbremenitev načelstva in nadzorstva. 3. sklepanje o pokritju izgube. 4. volitev 2 članov nadzorstva.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice na Dobrávi pri Kropi, r. z. z n. z., se vrši 23. oktobra 1932 ob 4. uri popoldne v uradnici na Srednji Dobrávi števil. 11. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. odobritev računskega zaključka za leto 1931. 4. slučajnosti.

Občni zbor Zadruga knjižarne v Trbovljah, r. z. z o. z., se vrši v ponedeljek 24. oktobra 1932 ob 5. uri popoldne v prostorih „Društvenega doma“. Dnevni red: 1. čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. odobritev rač. zaključka za leto 1931/32. 4. dopolnilna volitev načelstva. 5. volitev nadzorstva. 6. slučajnosti.

Gospodarska zveza v Ljubljani notira naslednje cene: Tomaževa žlindra baza 18 %, Din 112.—; rudninski superfosfat v vrečah po 50 kg à Din 90.— in po 100 kg à Din 90.—; kalijeva sol po 100 kg Din 170.—, kostni superfosfat Din 118.—; apneni dušik v pločevinastih bobnih Din 210.—; apneni dušik v papirnatih vrečah Din 180.—; kostna moka Din 95.—; mešano gnojilo „KAS“ Din 133.—; mavec (gips) Din 40.—; nitrofoskal v vrečah Din 140.—; cement dalmatinski Din 54.—; cement Trbovlje v papirnatih vrečah Din 64.—; klajno apno Din 275.—; lanene tropine Din 1.80; modra galica Din 5.30; žveplo Din 3.20. Pri vagonškem odjemu

se cene za gnojila in cement znatno znižajo na franco vsaka postaja. Mlatilnice s tresali in reto Din 4.100.—; slamoreznice Din 1.700 do 2.000; čistilnik 10 sit Din 1.500; plugi Din 500 do Din 940; repozreznica M. R. Din 550; trajerji Din 2.000 do 3.500; mlatilnice na ročni pogon Din 2.200; robkači Din 900; sadni mlini Din 1.400 do Din 1.700; brzoparilniki Din 1.050 do Din 2.800; kosilni stroji Din 2.000; travniške brane z zvezdnatimi členki Din 900; travniške brane z jeklenimi špicami Din 800; patent motike „Rapp“ Din 70.—. — Nitrofoskal, apneni dušik pri najmanjšem odjemu 2000 kg franko vsaka postaja.

V LJUBLJANI DNEŠ OKTOBRA 1932

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž. zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din na leto, za pol leta 12:50 Din.
Cena inseratov po dogovoru. — Izhaja 15. dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo.

31. OKTOBER PRAZNIK VARČEVANJA

„Delaj, hrani, množi!“

Dr. Basaj:

Še enkrat o razdolžitvi kmeta.

Na članek pod naslovom „Razdolžitev kmeta“ v 9. številki Narodnega Gospodarja od 15. septembra smo dobili toliko pisem, da se moramo k problemu še enkrat povrniti. Kadar na članke prihajajo spontano odzivi iz publike in to kar v večjem številu, je to znamenje, da je obravnavano vprašanje ne le interesantno, ampak tudi aktualno. Mogoče zato ne bo odveč, da kljub izčrpnemu obravnavanju v prejšnji številki odgovorimo še na nekatera vprašanja izmed mnogih, ki smo jih dobili.

1. Kako si zamišljamo razdolžitev?

V enem pismu smo bili opozorjeni, da pogrešajo v članku dveh stvari: 1. Načrt, oz. predlog za razdolžitev in 2. odgovora na vprašanje, kako omejiti zadolževanje kmeta, če bi bila enkrat razdolžitev izvedena.

Razdolžitev ni vzeti dobesedno.

Moramo priznati, da smo res pustili vprašanje razdolžitve odprto, če vzamemo razdolžitev v dobesednem pomenu. Zelo pra-

vilno je namreč g. minister Mohorič opozoril na to, da ni pravilno povedano, če govorimo o razdolžitvi kmeta. Ne gre za razdolžitev kmeta v dobesednem pomenu, temveč je jedro vprašanja v tem, kako napraviti kmečke dolgove znosne, da bodo v skladu s sedanjimi dohodki kmeta.

Rok odplačila in obresti.

Ravno tako je tudi g. minister Dementrovič opozoril na to zmoto, ko je 9. oktobra izjavljal: „Kmet je pri nas prišel v težke življenske razmere radi tega, ker so cene njegovih pridelkov globoko padle, cene tega pa, kar mora kmet kupovati, so zrasle. Kmet se je zadolžil v želji, da izboljša svoje gospodarstvo, in to v času, ko je bilo denarja dosti, danes pa je ravno radi te svoje dobre volje po napredku in izboljšanju gospodarstva prišel v krizo. Vse sile je treba mobilizirati, da pridemo iz teh težav in da to našo rano lažje prebolimo. Provizorij o kmetijskih dolgovih je vzakonjen radi tega, da bi se videlo, ali se bodo razmere obrnile na bolje, ko pride žetev. 20. oktobra pa pride vprašanje zopet na vrsto. Nekateri so stvar napačno razumeli in so mislili, da se

bodo kar vsi dolgovni brisali, oziroma da jih bo plačala država. To nikakor ne more biti, ker država ni nekaj poleg ali izven ljudi. Ako bi mogla plačati tudi ona, mogli bi tudi plačati poedinci. Konverzija kmet-skih dolgov ne pomeni nič več kot to, da se kratkoročni dolgovni spremenijo v dolgoročne, da tako morejo kmetje priti do sape, da pozneje, ko se razmere nekoliko izboljšajo, izpolnijo svoje obveznosti. Pri ureditvi kmečkih dolgov se je mislilo tudi na obrestno mero, tako da bi ljudje bili zavarovani pred prevaranstvom in visokimi obrestmi. V celem tem poslu pa je potrebno, razume se, postopati previdno, ker tu ne gre samo za razmerje kmeta-dolžnika do banke, ampak tudi banke do malih varčevalcev.“

Tako moremo trditi, da smo vendar vprašanje že zadnjič rešili, ko smo povdarili, da je bistvo vprašanja v obrestni meri. Poleg obrestne mere je seveda tudi samobsebi umevno, da ni mogoče dopustiti, da bi se v sedanjem času splošne gospodarske krize in silnega pomanjkanja denarja prepustili kmečki gruntni vsevpred na dražbo, da bi tako propadli nešteto kmečki domovi in kmečke družine.

O razdolžitvi v dobesednem smislu bi se moglo govoriti le v onih slučajih, kjer gre za oduševno obrestno mero. Krivica oduševne obrestne mere bi se ne le mogla, temveč morala popraviti z delnim brisanjem dolga, kolikor je dolg narasel vsled oduševne obrestne mere.

Načelno pa je naše stališče, da se vprašanje razdolžitve ne more rešiti z brisanjem dolgov, ker ni nikjer tistih ogromnih sredstev, s katerimi naj bi se brisanje omogočilo. Kdor to nalaga državi, je neresen, ker država ima danes pri splošni gospodarski krizi resne in težke naloge vzdrževati z usihajočimi prihodi državne izdatke. Kdor to

hoče naprtiti denarnim zavodom, ta ne pomisli, da so denarni zavodi samo posredovalci med vlagateljem in dolžnikom in da bi brisanje kmečkih dolgov imelo za posledico propad vseh denarnih zavodov. Gospodarstvo v današnji dobi denarnega gospodarstva pa je tako ozko zvezano z denarnimi zavodi in njih obstojem, da bi brez denarnih zavodov tudi propadlo. Reševanje problema kmečkih dolgov more torej iti le v dveh smerah: 1. Znižanje obrestne mere v sorazmerju kakor je padla cena kmet-skih pridelkov. 2. Odložitev plačila ali vsaj izvršbe dotlej, da se sedanje neznosne razmere popravijo ali z zvišanjem cen kmet-skih pridelkov ali z znižanjem kupne moči denarja.

2. Kako omejiti zadolževanje kmeta v bodočnosti?

Če bi bil naš načrt ta, da je treba kmeta razdolžiti dobesedno, t. j. z delnim brisanjem njegovih dolgov, potem bi seveda logično morali postaviti tudi načrt, da se v bodoče svobodno zadolževanje kmečkih posestev onemogoči in se kmetu postavijo z zakonom meje, do katere višine se sme zadolžiti. V tem pravcu se že tudi pojavljajo predlogi. Tako je n. pr. advokat Radenko Lazović v belgrajski „Pravdi“ napisal članak, da je kmetu treba zopet vzeti menično sposobnost in da je treba znani § 471 srbskega civilnega sodnega postopka prilagoditi gospodarskim razmeram v posameznih pokrajinah. Po tem paragrafu je namreč kmetu in njegovi družini zavarovana pred izvršno prodajo hiša z gospodarskimi poslopji, 5 oralov zemlje in najpotrebnejši živi in mrtvi inventar.

Za svobodno gospodarstvo kmeta.

Mi pa smo zavzeli stališče proti brisanju kmečkih dolgov. Zato tudi ne moremo sprejeti stališča, da bi se za bodoče jemala svoboda kmetu glede zadolževanja.

Z raznimi načini varuštvu kmetu in njegovemu gospodarstvu ni nič pomagano, temveč se s temi merami napredek kmetijskega gospodarstva onemogočuje. Naše stališče je, naj kmet bo svoboden gospodar, naj se njegovi gospodarski sposobnosti in uvidevnosti zaupa, naj se kmetu gospodarska svoboda in s tem možnost napredka ne jemlje. Kakor za svobodo kmeta, tako moramo stati za svobodo kmetijskih zadrug. **V dobri združni organizaciji bo kmet našel možnost napredka, bo dobil izobrazbo v svoji stroki, se bo gospodarsko in npravno dvigal,** dočim ga šablonske mere varuštvu pred lahkomišljenim zadolževanjem v gospodarstvu ovirajo, npravno pa ponižujejo.

3. Ali smo res protivniki inflacije?

Od neke strani smo dobili na zadnji članek tudi to zanimivo vprašanje, če je res mogoče, da smo protivniki inflacije, ko bi se vendar z inflacijo vprašanje cen kmetovih pridelkov in vprašanje kmetijskih dolgov kar samo po sebi rešilo. To bi bila, tako pravi pismo, **najenostavejša in tudi najpravičnejša rešitev.**

Enostavna bi že mogoče bila ta rešitev, ker bi se breme dolgov, kako smo v zadnji številki navajali, samo po sebi olajšalo v taki meri, v kakršni bi se izvršila inflacija. Za to bi pa bila ta rešitev tudi krivična, strašno krivična in bi bila v obraz vsem pojmom o pravičnosti in npravnosti. Stotisoči malih varčevalcev naj bi z inflacijo prišli ob večji ali manjši del svojih trdo zasluženih, v nštevilno slučajih pristradanih prihrankov, zato

da se na enostaven način more izvršiti razdolžitev ne le kmeta, ampak vseh obrtnikov, trgovcev, industrijcev, ki skoro vsi delajo z večjim ali manjšim kreditom. Pa ne le krivična bi bila taka rešitev, temveč bi mogla imeti za desetletja ogromne posledice za vse naše gospodarstvo. Mi smo zadnjič povdarili, da varčevalci ustvarjajo narodni kapital. Če ta narodni kapital sedaj zvedenimo, odkod bomo dobili novega, ker varčevati gotovo nihče več ne bo hotel. V bodoče se potem kapital ne bi več ustvarjal doma z malim varčevanjem milijonov, temveč bi bilo naše gospodarstvo za vse nove, a neobhodno potrebne kapitale navezano izključno na pomoč inozemskih upnikov. Če pa bo kapital inozemski, bodo tudi vsi sadovi kapitala pripadli inozemcem. Mi bi postali kolonija, katero vlada tuji kapital in katere naravne zaklade in človeško silo po mili volji izkorišča tujec. S tega vidika je treba gledati na težka vprašanja, katera so danes pred nami. Potem se ne bodo pojavljali tako površni in lahkomišelnih predlogi, kakor se to sedaj pogosto dogaja.

Zadružništvo, kot je pri nas, predstavlja široko organizirano varčevanje malih ljudi. Zadružništvo je vršilo propagando za varčevanje, ki je najboljša podlaga naprednega gospodarstva in ljudskega blagostanja. Ali naj potem zadružništvo te svoje nauke zataja, prekličje? Ali naj dá prednost nesolidnosti pred solidnostjo, zapravljalivosti pred varčnostjo, lenobi pred pridnostjo? Tega ne moremo. Naš emblema je čebelica z napisom: „Delaj, hrani, množi!“

Boljši časi?

Po vsem svetu željno čakajo konca gospodarske krize in pazljivo motrijo vsak pojav, ki bi pomenjal začetek boljših časov.

V presojanju bodočega gospodarskega razvoja se kaže skoro povsod večji ali manjši optimizem, ki prihaja do izraza zlasti v boljšem razpoloženju na borzah. Na evropskih borzah je začela tendenca na kviško nepo-

sredno po zaključku lozanskih pogajanj, v New-Yorku pa še le od sredine julija, ko se je bilo v Evropi to gibanje že zopet ustavilo. Sprva so mislili, da je naraščanje cen le trenutnega značaja, toda od začetka avgusta in deloma v sredi avgusta so na borzah zopet prodrle tendence za zvišanjem cen in se je že moglo govoriti o splošner internacionalnem naraščanju cen. To je simptom, ki bi mogel ustvariti boljše razpoloženje. Tudi kdor borznim dogodkom ne pripisuje posebnega pomena, bo v tem dviganju cen videl okolnost, da je denarni trg postal bolj gibčen. Najbolj se ta izprememba v živahnosti denarnega trga pozna na Angleškem, kjer je samozavestna odredba glede konverzije ogromne vsote državnega dolga (čez 417 milijard dinarjev) privedla do popolnega uspeha.

Še bolj pomembno kakor dviganje cen za akcije in rente je dviganje cen na blagovnih tržiščih. Očividno vlada v širokih krogih prepričanje, da nadaljno padanje cen surovinam ni skoraj več mogoče in da torej nakup surovin ni več zvezan s kakšnim rizikom. Cene za surovine so se v zadnjem času ustalile in ta stalnost je potreben in važen pogoj, da se poživi gospodarstvo. Če se hoče premagati kriza mora biti to zvezano z izvestnim dvigom cen. Nekaj zgledov naj to bolje predoči. Pred vsem je pomemben dvig v cenah življenjskih potrebščin. Že v prvi polovici leta je največ živil moglo obdržati svoje cene, čeprav so bile tudi tu večje ali manjše izpremembe; od julija naraščajo cene skoro vsem živilom. Zlasti velja to za sladkor, ki je zadnji čas stal v New-Yorku 1·10 ct. funt, dočim je znašala poprej najnižja cena 0·51, predvojna cena pa 3·12 ct. Na žitnih tržiščih se more govoriti o konsolidaciji cen že od začetka tekočega leta. Najbolj neugoden in najmanj razčiščen je položaj glede pšenice. V Čikagi se je bila

cena 60 ct. za bušel že nekoliko približala predvojni ceni 90 ct., toda ta cena se ni dolgo držala in je zopet padla na 50 ct., tako da se bliža najnižjemu stanju 44 ct. Vkljub temu se na čikaški borzi presoja nadaljni razvoj optimistično, na drugih borzah pa je tendenca bolj slaba. Nasprotno gre razvoj cen za drugo žito navzgor. Isto velja za tekstilije. Značilno je dviganje cen za bombaž, ki se je v kratkem času zelo podražil. V New-Yorku se giblje notacija za bombaž med 8 in 9 ct. Ta dvig je pripisati slabi letini; konsumenti in trgovci kakor tudi spekulanti nakupujejo zaradi tega večje množine, ker računajo s tem, da bodo cene še rastle. Tudi volna in svila ima trdno tendenco. Isto velja za vse kovine, zlasti za baker, ki je znatno poskoči v ceni.

Če je to dviganje cen na tržiščih za surovine utemeljeno ali ne, na to vprašanje je težko odgovoriti kakor tudi na vprašanje, ali je opravičeno dviganje cen pri akcijah. Sodeč po statistiki o zalogah posameznih vrst blaga bi se ne moglo trditi, da bo sedanji razvoj trajal dolgo. V najboljšem slučaju bi se moglo na splošno reči, da se je pri večini surovin in živil omililo nesorazmerje med ponudbami in povpraševanjem, da se je produkcija bolj prilagodila potrošnji in da je mogoče znižati blagovne zaloge. Toda te blagovne zaloge so vendar še zelo velike in še daleč presegajo normalno stanje. Tako n. pr. se ceni zaloga pšenice na 12 milijonov ton napram 4·9 milijonov v l. 1927. Slične so razmere tudi pri drugem blagu.

Produkcija se je deloma zelo znižala, tako proizvodnja kave, bombaža in večine kovin. Tudi za sladkor se pričakuje v l. 1932 nazadovanje, težko pa, da bi se to zgodilo glede pšenice. Pri sladkorju in bombažu je razmerje med produkcijo in potrošnjo tako, da je dviganje cen razumljivo, kajti pri tem blagu se dado zaloge skrčiti. Pri drugih

vrstah blaga pa so opravičeni pomisleki, ali ima dviganje cen kako podlago ali ne. Odločujočega pomena bo, če bo dviganje na blagovnih tržiščih spremljalo razširjenje produkcije izgotovljenega blaga, oziroma če bo ta okolnost celo poživila produkcijo. Če bo povpraševanje po surovinah in živilih vsled ugodne konjunktore industrije znatno narastlo, potem bo mogoče zaloge zelo hitro razprodati. Če pa bo svetovna produkcija ostala taka kakor je sedaj, potem bo kmalu konec naraščanju cen na svetovnih tržiščih, mogoče da celo nastopi nazadovanje.

Brez dvoma je opravičena izvestna opreznost, ker se o kaki pomnožitvi produkcije še ne da govoriti. Omejevanje v svetovni produkciji traja dalje, čeprav v manjšem obsegu, v najboljšem slučaju se more upati in pričakovati, da bo omejevanje kmalu našlo svoj naravni konec, tako da je že sedaj doseglo ali da bo vsaj kmalu doseglo ono točko, na kateri po človeški presoji ni več mogoče nadaljnje padanje. Toda konec tega omejevanje še ne pomenja novega napredka. Mogoče je, da gospodarstvo ostane na tej najnižji točki in sicer tudi dalj časa, tako da ne pride do skorajšnje poživitve. Če bi se to zgodilo, če bi torej izostala možnost zadovoljivega vnovčevanja in bi nove investicije ne bile umestne, potem se bo kmalu zrušil sedanji dvig na delniških borzah in na blagovnih tržiščih.

Dviganje cen pa se bo obdržalo, če se bo zaupanje, ki ga sedaj kažejo delniški in blagovni trgi, preneslo tudi na produkcijo, to se pravi, če bodo producenti dobili pogum spuščati se v nova podjetja. Položaj na svetovnem denarnem trgu nudi možnost za nove investicije, pripravljene so velike vsote, ki iščejo investicij. Za nova podjetja stoje na razpolago relativno znatni zneski, toda danó mora biti močno zaupanje v bodoči razvoj, če naj ta odvišni denar ubere

pot k novim investicijam. Povratek zaupanja pomenja silno veliko, kajti gospodarstvo je več kakor samo golo računanje; tudi v gospodarstvu ne odločajo samo suhe številke. Zato bo za bodoči razvoj odločilnega pomena, če bo razpoloženje, ki vlada sedaj ob nakupovanju rent in delnic, ostalo trajno in če se bo polastilo tudi produkcije. Potem bi bilo to, kar se sedaj pojavlja, več nego navadna spekulacija, to bi bil uvod v novo dobo gospodarskega podviga.

Če se bo začelo gospodarstvo znova dvigati, potem moramo računati s tem, da se bo to zgodilo le polagome in počasi, ker je mnogo stvari, ki bodo motile in ovirale razvoj na boljše. Mnogo vprašanj je treba še razčistiti, predno se bo gospodarstvo otreslo teh ovir in našlo pot k solidnemu napredku. Naj omenimo le kritični položaj držav-dolžnic. Skoro vse te države so bile prisiljene, da so posegle po dalekosežnih valutarnih in deviznih odredbah, ker niso mogle plačevati obresti in odplačilnih obrokov. Okove, ki so bili na ta način naloženi gospodarstvu, ne bo tako lahko odložiti, ker svetovni trg še ni takoj sposoben, da bi sprejel množine blaga, ki ga morajo dolžne države izvoziti, da morejo zadostiti svojim obveznostim. Dolžne države bodo le težko našle pot, ki vodi iz krize; iz močvirja, v katero se pogrezajo, jih bodo morale izvleči države upnice. Če pa upniške države tega ne zmorejo, bo nastopilo novo poslabšanje razmer. V upniških državah mora priti do takega zboljšanja v gospodarstvu, da bodo mogle pustiti svojo gotovino v dolžnih državah in da bodo obresti in odplačilne obroke sprejemale v obliki blaga ali pa morajo dolžnim državam odpustiti znaten del dolga.

Svetovni gospodarski položaj torej še nikakor ni tak, da bi sedanji dvig v cenah na blagovnih trgih in na borzah dopuščal enostranski zaključek, da gre v resnici na

bolje. V najboljšem slučaju bi se moglo reči, da je najnižja točka krize že dosežena in da so dane možnosti, da se konjunktura dvigne. Kedaj pa bo se začela konjunktura

zboljševati in v kakem obsegu se bo to zgodilo, to so vprašanja, na katera se sedaj niti približno ne da odgovoriti.

Trgovci in konsumne zadruge.

Pod težo gospodarske krize vsi trpimo. Nihče se ne more izogniti udarcem, vsak poklic, vsak stan doprinaša žrtve. Zato pa ne razumemo, kako da je v teh časih naše trgovstvo začelo tako vehementno napadati konsumne zadruge. Zadnje dni je kar redno v vsaki številki napad. Obdolžitve proti konsumom pa tako prikrojene, kot da bi vsa beda trgovstva imela svoj vzrok v delovanju konsumnih zadrug. Kar vrstijo se napadi v številkah 108 in 117 od 20. septembra naprej.

Register obdolžitvev.

1. Naj v sledečem navajamo le nekatere. V številki 108 navaja zahteve slovenskega trgovstva. Med temi zahtevami sta dve glede konsumov: „Protivsem privilegijam,“ ki se obrača proti nabavljajnim zadrugam državnih uslužbencev. Druga pa je: „Nobenih pravic konsumnemu združništvu.“ V utemeljitvi poslednje zahteve slovensko trgovstvo ugotavlja, da je delovanje konsumnega združništva iz narodnega in državno-gospodarskega stališča škodljivo. Zato zahteva, naj vlada izloči konsumno združništvo iz združnega zakona, radi nezdrave tekme, sicer da se bodo začeli trgovci sami združevati v prodajne in nakupne zadruge radi ugodnosti, ki jih imajo zadruge. Ne le radi neenakosti, ampak radi finančnih ozirov naj vlada obdavči konsumne zadruge in za račun teh dohodkov razbremeni z davščinami preobremenjeno trgovstvo.

2. V številki 109. zadevata konsumno združništvo članek „Tri globoke rane“ in pa

„Konsumno združništvo“, referat g. Šošariča iz Maribora na občnem zboru Zveze trgovskih združenj v Laškem. Med globokimi ranami so trije „K“, ki izjedajo silo slovenskega trgovstva, to so: krošnjarstvo, konsumi in karteli. Referat g. Šošariča pa daje pregled o blagovnem poslovanju konsumnih zadrug, na podlagi katerega zaključuje, da je tako organizirano poslovanje grobokop trgovini in občutno škoduje državi. Postavlja celo poziv: „Konsumno združništvo naj se odpravi!“

3. V številki 111 je članek: „Težave podeželskega trgovca“ in takoj podnaslov: „Tudi nečlani morejo kupovati v konsumu“. Pisec ima pred očmi razmere na Jesenicah, ko so ob priliki omejitve obrata v Kranjski industrijski družbi brezposelni dobili kot podporo bone, s katerimi pa so mogli kupovati živila le v obeh jeseniških konsumih, ne pa pri trgovcih. V ostalem pa grmi na privilegije konsumov.

4. V številki 112 ima zopet uvodnik: „Kje so privilegiji konsumov“. V članku polemizira z enako naslovljenim člankom „Slovenca“ in potem trdi, da trgovci nikdar niso zahtevali odpravo konsumov, temveč zahtevajo samo to, da so dolžnosti konsumov in združnih trgovin iste, kakor pa so dolžnosti legalne trgovine. — V isti številki je v tajniškem poročilu tajnika Zveze trgovskih združenj na občnem zboru v Laškem naveden predlog, naj država najde novih virov dohodkov, med katerimi bi ne igralo baš neznatno vlogo obdavčenje konsumov in

nabavljalnih zadrug in bi vsaj deloma s tem razbremenila gospodarske kroge.

5. V številki 113 je nadaljevanje ravnokar omenjenega tajniškega poročila, ki pravi, da se je v preteklem letu nadaljevala v vseh gremijalnih organizacijah pa tudi v Zvezi borba proti neupravičenemu poslovanju konsumnih zadrug in obžaluje, da je ta borba našla na merodajnih mestih popolno nerazumevanje. Finančno ministrstvo je sicer odločilo, da so zadruge in konsumi, ki trgujejo z nečlani, podvrženi plačilu družbenega davka. Številne, s konkretnimi dokazi opremljene ovadbe in pritožbe radi prodaje blaga nečlanom, so ostale brezuspešne.

6. V številki 114 je prvi članek „Vedno nove pritožbe proti konsumom“, s podnaslovom: „Mesto izplačila vloge iz hranilnice — nakazilo za nakup blaga v konsumu“. Obravnava neki slučaj, ko posojilnica ni mogla vlagatelju izplačati gotovine, in mu izjavila, da more vlagatelj dobiti v njih konsumu blaga, kolikor ga potrebuje. Pravi, da so na ta način vlagatelji prisiljeni, da postanejo kupci v konsumu, čeprav niso njegovi člani. Neprestanega obkladanja konsumov s privilegiji, da mora biti enkrat konec. Vse trgovce poziva, naj vsak slučaj protipostavnega pospeševanja konsumov prijavijo takoj z vsemi podatki gremiju ali oblasti. Takoj naj naznanijo z vsemi dokazili oblasti konsum in združeno trgovino, ki prodaja nečlanom. Rešitev da bo prinesla samo najbolj energična in čisto brezobzirna samopomoč. Trgovstvo, da si mora na vse načine pomagati in konsumarska nadloga, da mora biti strta, ker je postala že škodljiva za vse naše gospodarstvo.

7. V številki 115 je zopet prvi članek: „Zasluga konsumov“. Na podlagi poročila borze dela, da je položaj trgovskih pomočnikov in zasebnih nameščencev izmed vseh strok najslabši, napravi člankar zaključek,

da so glavni vzrok tega položaja v ničemer utemeljeni privilegiji, s katerimi se naravnost razsipno obdarjajo konsumi in združne trgovine. — Potem govori o zaslugah trgovstva za narodne institucije in narodna društva. In te zasluge primerja s tem, kar so dali konsumi, in pravi, da je na eni strani gora, na drugi strani (pri konsumih) pa majhna krtina.

8. V številki 117 ima članek „Načelna beseda o zadrugah“, v katerem zopet polemizira z nekim dopisom v „Slovcu“. V glavnem izzveni članek v to, da so vsi privilegiji konsumnim zadrugam neupravičeni in neutemeljeni. Podpora javnosti, da je bila namenjena samo produktivnim zadrugam, ne pa zadrugam za potrošnjo, ker te zadruge nimajo za javnost prav nobenega pomena. Združna misel za potrošnjo, da je le karikatura združne misli, ki nima s pravo zadruogo sploh nič skupnega.

Dolžnost obrambe.

Podali smo kratek pregled napadov, ki jih je v zadnjih številkah prineslo glasilo slovenskih trgovcev „Trgovski list“ proti konsumnemu združništvu, radi tega, da so združniki o tej borbi vsaj nekoliko informirani. Če se vodi borba, je vsakdo po naravnem zakonu dolžan voditi obrambo. Pregovor stari že pravi: „Še muha se brani.“ Dolžnost samoobrambe je za konsumne zadruge tem nujnejša in važnejša, ker one najbolj vedo, kako važno funkcijo vršijo v današnjem gospodarskem in socialnem redu, za koristi delavca in kmeta.

Borba je že stara.

Borba trgovstva proti konsumom obstoja, odkar je začelo konsumno združništvo. Zgodovina vseh držav, v katerih je razvito konsumno združništvo, nam nudi primere, kako se je ta borba vodila. Zato

se te borbe tudi pri nas ni treba plašiti, temveč jo sprejeti in se pogumno in dosledno braniti. Voditi je treba obrambo v zavesti, da imamo kot državljani svoje pravice, med temi pravicami tudi pravico združevati se v konsumne zadruge in si vse življenske potrebščine nabavljati v skupnosti z enako pravico, kakor si jih nabavlja vsak posameznik.

Lahko je tudi razumeti, da stremljenje konsumnih zadrug, da stopnjema zajemajo čim več panog trgovine, ni po volji trgovcem, posebno onim, ki so najbolj neposredno ogroženi, to so trgovci na drobno. Čim bolj razvita je trgovina na drobno, tem ostrejša je običajno tudi borba.

Že l. 1910 je francoski socialist Jaures napisal po občinskih volitvah v Parizu v *L'Humanité*: „Trgovina na drobno je bila mnenja, da je konsumna moč delavca njena last. Bila je mnenja, da so delavci zagrešili skoro tatvino, ko so prišli na misel, da radi koristi svojih zadrug svobodno razpolagajo s svojo konsumno močjo. In ona je hotela, naj se kaznujejo delavci s tem, da jih je izročila reakciji.“

Oblčajne zahteve.

Ch. Gide, sloviti narodni ekonom, je napisal celo poglavje v svoji knjigi „Konsumne zadruge“ o borbi med zadrugami in trgovci. On pravi, da sredstva borbe, ki jih uporabljajo trgovci proti zadrugi, ne spadajo vsa med najčastnejša. Pogosto se trgovci obračajo do vlade in zahtevajo od nje, da jih štiti pred konsumnimi zadrugami na sledeče načine, ki predstavljajo predmet zahtev skoro istovetnih v vseh državah:

1. Zahtevajo predvsem, da se morajo konsumne zadruge podvreči vsem obveznostim in bremenom, od katerih so bile oproščene. Trgovce, pravi Gide, pri teh oprostilah manj jezi neenakost bremen, kot pa

sljaj človekoljubja in nesebičnosti, s katerim se na ta način obdajajo zadruge, s čemer se jim, po mnenju trgovcev, dela zelo uspešna reklama.

2. V drugih državah zahtevajo trgovci, da zadruge ne smejo prodajati publikli, temveč samo članom. In to celo za one zadruge, ki so podvržene istim bremenom kot trgovci.

3. V nekaterih državah trgovci zahtevajo, da se državnim in občinskim nameščencem prepove vstop v konsumne zadruge ali pa vsaj, da ti nameščenci ne smejo biti člani uprave.

Vidimo torej, da so bile zahteve trgovcev v tej borbi vedno izredno pogumne. Zato nas tudi ne sme začuditi zahteva, ki jo navaja „Trgovski list“, da naj se konsumno združništvo odpravi.

Zbornica za obrt v Hanovru je l. 1912 celo zahtevala, da mora vsako ustanavljanje kake zadruge biti podvrženo dokazovanju nujnosti njenega obstoja. Pa tudi ta zahteva je še skromna v primeri s trditvijo, ki jo prinaša „Trgovski list“, da je zadržna misel za potrošnje le karikatura zadržne misli, ki nima s pravo zadrugo sploh nič skupnega.

Kakšen bo uspeh te borbe? Brez dvoma je, da bo zadržna misel tudi pri nas tembolj napredovala, čimbolj se bo med dalavskim in kmečkim ljudstvom širila izobrazba in čimbolj se bodo širile delavske in kmečke strokovne organizacije. Zlasti te slednje bodo morale vršiti kot eno glavnih nalog: voditi kmeta in delavca po poti gospodarske osamosvojitve v vseh vrstah zadrug, torej tudi v konsumnih zadrugah.

Trgovci z borbenostjo, ki jo sedaj kažejo proti konsumom, sami sebi škodujejo. Nič ne bo delavcu in kmetu tako jasno dokazalo potrebe združevanja v konsumnih zadrugah, kakor današnja borbenost in napadi trgovcev. Vsak jasno vidi, da pri tem res ne gre za interese gospodarstva in države,

kot navajajo trgovci, temveč gre za trgovce in za njihov dobiček, za katerega se bojijo. Mislim, da je ni bolje agitacije za konsumne zadruge, kakor če na občnih zborih ali na zadružnih sestankih preberemo vsaj cvetke iz številnih napadov „Trgovskega lista“.

Če so trgovci borbeni, mi pa bodimo vztrajni v izobraževalnem in organizatorič-

nem delu. Nabirajmo nove člane! Potem bodo kmalu vsa gospodarstva včlanjena v konsumni zadrugi in ne bodo mogli trgovci ovajati, da prodajamo nečlanom. Vse pa, ki so člani, zbirajmo na sestanke in jim pojasnjujemo stanje, delo in uspehe konsuma. Potem bo več zanimanja.

Moralne vrednote konsumne zadruge.

Najbolj vzvišena naloga zadružništva je njegova moralna naloga. V modernem gospodarskem življenju so nraštveni momenti zelo zapostavljeni, v zadružnem življenju so pa zelo krepki. Kjer ti momenti delujejo tudi v kapitalističnem gospodarstvu, jih je visoko ceniti, celo višje kakor v zadružnem gospodarstvu, to pa ravno zaradi tega, ker so ondi zelo redki in ker so ondi zvezani z znatno večjimi naporji. Niso tu mišljeni oni, ki imajo od svojih dobičkov že vsega dovolj in ki na podlagi zakona o akciji in reakciji vračajo splošnosti del pridobljenega ali ravnajo v trgovskih stvareh z nekako izvestno nobleso. Pač pa so mišljeni tisti, ki v konkurenčnem gospodarskem boju ne morejo odoleti, da ne bi padli pod povprečni nivo moralnega pojmovanja. Ta povprečni nivo v modernem gospodarskem življenju ni na višku. S konkurenco potlačiti druge, monopolizirati, da bi se moglo iz odjemalca iztisniti več denarja, potvarjanje blaga, da pridobi na zunanji obliki in ugledu, vse to so stvari, ki spadajo pod povprečni nivo moralnega pojmovanja današnjega časa. Dejansko se torej opaža v kapitalističnem gospodarskem življenju moralen prepad. Zadruga pa stoji moralno mnogo višje nego kapitalizem.

Naj navedemo mnenje nekaterih odličnih pobornikov zadružne misli, kako sodijo

o moralni vrednosti zadružnega delovanja.

„Zadruga je neposredni nosilec božje volje, da bi prišla družba v soglasje z naravo,“ pravi Robert Owen.

Viktor Aimè Huber je nekoč dejal: „Zadruga je brez primere najbolj učinkovita naprava za poživitev tvornih sil krščanske civilizacije v vseh točkah proletarskega življenja.“

V kapitalističnem gospodarstvu napada drug drugega. V zadružnem gospodarstvu se ne dela drug proti drugemu, ampak drug z drugim, se medsebojno ne konkurira, ampak se medsebojno podpira in pomaga. Zadruga vzbuja čut skupnosti. Občutek skupnega dela, skupnega prizadevanja, skupnih potov, skupne skrbi, skupni nameni, vse to vodi do zavesti notranje skupnosti.

V bistvu zadruga samem že leži močnejši etos. Zadruga sili k večji nraštvenosti v gospodarskem življenju, če posameznik hoče ali ne. Če se pridružim konsumni zadrugi, hočem s tem doseči korist. Če sem navezan sam na se, te koristi ne morem doseči, toda s tem, da istočasno koristim drugim (s povečanjem prometa, z zmanjšanjem upravnih stroškov i. t. d.), koristim tudi samemu sebi, „Vse za splošnost in za me korist po splošnosti“ je geslo zadružništva. Čudovito pomirjenje med egoizmom in altruizmom!

Ako napravim v zadrugi kakšno škodo, jo napravim sebi. Načelo krščanske ljubezni do bližnjega „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe“ pride v gospodarskem življenju najbolj do izraza ravno v zadrugi.

* * *

V konsumni zadrugi se nič ne zakriva, se ne mami in vara z neresničnimi dejstvi; tu tudi ni nobenega skrivnostnega slepomišenja. Konsumne zadruge so tista gospodarska podjetja, katerih publiciteta je med vsemi gospodarskimi družbami največja; njene poslovne uredbe in način poslovanja se ne boje javnosti.

Pravilna teža, nepotvorjeno blago, pristna cena — vse to so stvari, na katere morejo konsumne zadruge biti ponosne. To pa zaradi tega, ker niso teh stvari uvedle pod pritiskom kakršnekoli konkurence, ampak iz lastne inicijative.

Rochdalski pionirji so zanesli v gospodarsko življenje vest, pravi njihov zgodovinpisec Holyoake. Pravična cena, pristnost blaga in poštena mera so bili za to prvi pogoji.

Zadruga postavlja v središče človeka. V kapitalistični družbi stopa v ospredje kapital, pri zadrugi oseba. Seveda tudi zadruga potrebuje kapitala; toda v delniških družbah kapital vlada, v zadrugi služi.

Konsumna zadruga uravnava gospodarstvo po potrebah, kapitalistično gospodarstvo pa je gospodarstvo draženja in mamljenja. Vedne novosti, površnost, kič, podrejanje vseh potrebščin modi, sugestija reklame, vse to so senčne strani takega razbrzdanega gospodarstva. Koliko reklame gre n. pr. za alkohol ali za nikotin (v državah, kjer ni tobačnega monopola). Vzgoja bo zalegla malo, dokler bo kričeča reklama na vsakem voglu, v vsakem časopisu ponujala nepotrebne in dostikrat škodljive predmete.

V kapitalističnem gospodarstvu se ne

izdeluje, kar je potrebno, ampak kar donaša dobiček. Ne odloča potreba, ampak rentabilneta.

To draženje in mamljenje oskrbuje neprestana reklama. Ali se more ta reklama združiti z moralnimi načeli? Gotovo ne! Sugestiji potom reklame v kapitalističnem smislu manjka vsaka upravičenost.

Tudi t. zv. nameček služi v to, da se ljudje mamijo. Konsumne zadruge ga ne dajejo, ker je to nepošteno tekmovanje. Bilo bi pa tudi nesmiselno, če bi organizirani konsument sam sebi dajal nameček.

Vzgoja za samoupravo in odgovornost. Konsumna zadruga se ne pojavlja v gospodarskih govorih, ampak v gospodarskih delih. Tukaj človek ne hujska, ampak ustvarja, tu zadene ob trda dejstva resničnosti, tu se oprosti fantaziranja in domišljavosti, tu hodi v krogu tega, kar je mogoče. Zato tukaj ni revolucije, ampak evolucija, miren razvoj, ki pa je vendar eden izmed najjačjih gospodarskih pojavov, kar jih je bilo.

„Kupovati in prodajati zna posamezni trgovec — česar pa ne zna, je spojitev konsumentov v skupnost, ki jo obvladujejo socialne in moralne ideje,“ pravi vseučiliški profesor dr. Skalweit. — „Konsumna zadruga sili k treznemu ocenjevanju brez tujih vplivov in krepi čut socialne odgovornosti,“ piše ministerski predsednik dr. Stegerwald. — „Konsumna družba vzgaja ljudstvo najbolj učinkovito k redu in priprostosti v gospodinjstvu, k zvestobi in delavnosti v družbi, ki si jo sami izvolijo, k vpogledu v široke gospodarske zveze“ se izraža prof. dr. Thies. — In državni delovni minister dr. Brauns trdi: „Konsumne zadruge so organizacije, v katerih se praktično preizkuša stanovska solidarnost in prava državljanska zavest.“ Takih citatov mož, ki so imeli veliko vpogleda v ustrojstvo modernega gospodarstva, bi lahko še veliko navedli.

Vzgojno vpliva nabiranje rezervnega zaklada. Zadrugarji postanejo bolj dalekovidni, skrbje za bodočnost, zapostavljajo trenutne koristi in si prisvoje neko velikopoteznost v svojem mišljenju in delovanju.

Zelo koristno je vplivalo načelo, da je treba plačevati v gotovini. Dajanje blaga na upanje je ljudi demoraliziralo. Kupec je prišel ob svojo svobodo in trgovec ga je priklenil na svojo trgovino, katere se je moral držati. Marsikdo je bil na ta način zapeljan, da je kupoval preko svoje potrebe in tako zabredel v dolgove.

Iz stiske vodi konsumna zadruga navzgor, do pravice in pravičnosti. Ona prinaša dvig mase, prinaša veselje na lastnem delu, navdušenje za novo stvarjanje. Ona pospešuje varčnost, zbira prihranke za slabe čase in odvzema čut brezpravnosti. Člani so soprosetniki s pravico soodločanja. Kupna moč, organizirana v konsumni zadrugi, se pokaže celo močnejša kakor moč kapitala.

Delovni pogoji v konsumnih zadrugah so večidel boljši kakor v enakih zasebnih podjetjih. Plače so mnogokrat višje, delovni čas krajši. Tako dobe delavci in nastavljenici več časa za kulturne stvari in se lahko bolj brigajo za svojo družino. Višje plače pomenijo mnogo. Zelo napačna je trditev, da delavec več izda za nepotrebne stvari, alkohol itd., ako več zasluži. Alkoholik navadno postane tisti, ki nima dovolj dohodkov, da bi mogel redno živeti. Tak skuša potem svojo revščino vtopiti v pijači, redko bo pa kaj takega storil tisti, ki ima tolike dohodka, da se mu ni treba otepati z revščino.

Z nameščenci se v konsumnih zadrugah tudi drugače ravna boljše. Da je to res, se vidi iz dejstva, da v konsumnih društvih skoro nikjer ne pride do štrajkov, čeprav so zahteve nastavljenec navadno večje, kakor v zasebnih obratih.

Konsumna zadruga pomeni samopomoč, ne državno pomoč ali prosjačenje. Kako važno je, da se človek ne zanaša na druge, ampak v prvi vrsti na samega sebe in da se sam potruži doseči uspeh z lastno močjo. Kdor se zanaša le ne zunanjo pomoč, postane slaboten in neodločen, pride ob vsako energijo in izgubi vse veselje do dela.

Uspehi, ki smo jih omenili, se dado v državnih, občinskih in kapitalističnih podjetjih doseči praviloma le s silo in pritiskom, v zadrugi se vse to doseže s prostovoljnimi delom.

Duševna usmeritev, ki jo človek dobi kot zadrugar, se mu trajno vtisne in se potem raztegne tudi na druga njegova dejanja. Način, kako je treba delovati, se neopazeno vraste v človekovo mišljenje in čustvovanje. Pravega zadrugarja osvoji smisel za skupnost in velikosrčno pojmovanje gospodarskih vprašanj.

Mnogo jih je, ki omalovažujejo gospodarski sistem in menijo, da je glavno mišljenje. Toda brez dvoma je, da vodi slab gospodarski sistem tudi do slabega mišljenja. Zato bi bilo le želeti, da bi se pravo zadržno mišljenje čim bolj širilo in tvorilo močan jez kapitalističnemu duhu.

Konsumna zadruga ima veliko moralno misijo in mi verujemo v to misijo.

Srbsko zadružništvo.

V srbskih listih čitamo par zanimivih podatkov o srbskem zadružništvu v preteklem letu, iz katerih posnemamo naslednje:

V lanskem letu se je število v Glavni zvezi srbskih kmetijskih zadrug včlanjenih zadrug povečalo za 67, tako da je bilo vseh včlanjenih zadrug konec leta 1931 2.286 v primeri s 2.219 konec l. 1930.

Po skupinah se razdele zadruga sledeče: kreditne koncem 1931 1.096 (koncem 1930 1.186), nabavljalne 903(880), žitarske 95(24), mlekarske 46(37), vinogradniških 33(26), živinorejske 50(20) in perutninarske 1. Najbolj je naraslo število žitarskih zadrug, kar je v zvezi z izvedbo žitnega monopola lani, ko so dobile zadruga ugodnosti v primeri s trgovci pri nakupu pšenice za Privilegirano izvozno družbo. Tudi število ostalih zadrug narašča, kar je ugoden razvoj, dočim je število kreditnih zadrug celo nekoliko padlo.

Največ zadrug ima zveza v moravski banovini in sicer koncem 1931 804 (koncem 1930 samo 754), nadalje v donavski banovini 672(639), v drinski 390(399), vardarski 161(136), savski 153(203), končno ima zveza v vrbaski banovini 16 članic, v zetski 69 in primorski 21 članic.

Zvezi je poslalo statistične podatke o svojem poslovanju 1.487 članic, prejšnje leto 1.516. Vsi naslednji podatki se nanašajo samo na te članice. Število združnikov je znašalo 118.290(119.717). Zveza ceni, da imajo vse njene članice, torej tudi one, ki niso poslale statistik, nad 180.000 članov, kar je za Srbijo malo in kar kaže, koliko dela še čaka združne delavce. Zelo zanimivi so podatki o imovinskem stanju združnikov. Iz podatkov je razvidno, da je bilo med 118.290 člani posestnikov z do dva ha zemlje 19,8%, od 2 do 5 ha 33,7%, od 5 do 10 ha 28,6%, od 10 do 20 ha 13,7% in posestnikov z nad 20 ha 4,2%. Mali kmetje prevladujejo v kreditnih in nabavljalnih zadrugah, v produktivnih zadrugah pa prevladujejo gospodarsko močnejši.

Zveza je sestavila nekatere važne bilančne postavke vseh zadrug. Uspelo pa je srbskim kmetijskim kreditnim zadrugam zo-

pet napraviti korak naprej in so zadrugam zaupana tuja sredstva lepo narasla, seveda ne dosegajo naših razmer, saj znašajo vse vloge manj kot pri 1 samem največjem slovenskem združnem denarnem zavodu. Pač pa so znatna lastna sredstva srbskega združništva, ki so veliko bolj znatna kot pri nas in dosegajo lepe svote.

Zvezine članice so imele lani deležev za 21.4 (18,1 milj. prejšnje leto), rezervnih fondov in drugih fondov 601(29,2) milj., izposojila pa 100,0(60,9) milj. Poleg tega imajo zadruga 57,6(39) milj. stalnih vlog in 70,5 (62,9) navadnih hranilnih vlog. Med aktivni so največja posojila z 143,5(92,5) milj., nadalje blagovne zaloge 81,6 milj., inventar in nepremičnine 48,6(38,5), deleži in vrednostni papirji 20,9(28,9) milj. Din.

Ves promet je znašal 1,212,6 milj. Din, od tega odpade na kreditne zadruga 316,7 milj., na nabavljalne 585,6 milj. in na produkcijske zadruga 459,1 milj. Din.

Druga velika osrednja organizacija srbskego kmetijskega združništva je Zveza srbskih kmetijskih zadrug v Novem Sadu. Število njenih članic se je lani povečalo od 310 na 335. Zveza ima največ kreditnih zadrug: 296 (lani 286). Sedaj je po slovenskem vzoru zveza šele ločila denarno poslovanje od blagovnega prometa. Vloge članic pri zvezi so se lani povečale od 12,9 na 16,2 milj., dočim znašajo lastna sredstva zveze 1,8 milj. Din. Zveza ima tudi veliko izposojil, saj znašajo njena posojila članicam 30,4 milj. (1930 16,1 milj.). Blagovni promet pri zvezi je znaten, posebno v pšenici, katero so zadruga nakupovale za račun Privilegirane izvozne družbe, ki jih bolj favorizira kot trgovce. Zveza je lani prodala 3.341 vagonov pšenice za 58,5 milj. dinarjev, kar je lepa svota.

Razvoj in bodoče naloge nemškega združništva.

Profesor dr. Hellauer, ravnatelj zavoda za združništvo na univerzi v Frankfurtu, piše o gornjem predmetu sledeče:

Mestne kreditne zadruge.

Moderno nemško združništvo je nastalo v sredi preteklega stoletja iz socialne in gospodarske potrebe. Brigam srednjih stanov in delavcev naj bi služile državne dobrodelne naredbe. Proti temu načinu pomoči je pokazal Hermann Schulze iz Delitzscha pot samopomoči in je združil rokodelce v dosego pocenitve njih sirovinskih nakupov v „asociacije“. Denarno pomanjkanje rokodelcev je dalo Schulzeju povod, da je poleg društev za nabavo sirovin ustanovil tudi društva za predujme, ki so se mnogo bolje razvijala kot ona. V svrhu okrepitve posameznih zadrug, jih je združil Schulze-Delitzsch (kakor so ga takrat pričeli imenovati) leta 1859 v „Občo zvezo nemških pridobitnih in gospodarskih zadrug“. Leta 1865 je bila ustanovljena lastna banka, ki so jo leta 1904, potem ko je bila z raznimi nezadružnimi kupčijami utrpela veliko škodo, združili z Dresdensko banko. Od tedaj naprej obstojijo pri Dresdenski banki združni oddelki. — Konkurenčna zveza v obrtnem združništvu je nastala z ustanovitvijo Pruske Centralne zadružne blagajne l. 1895. Služiti bi morala sicer v prvi vrsti poljedelskim zveznim blagajnam, a so se ji vsled pomanjkanja denarja pridružile tudi obrtne zadruge, ki so ustanovile leta 1901 „Glavno zvezo nemških obrtnih zadrug“. To se tiče torej mestnih ali meščanskih kreditnih zadrug. Preidemo k

podeželnim zadrugam.

V Westerwaldu, nemški pokrajini ob Renu, je skušal Friedrich Wilhelm Raiff-

eisen pomagati kmetom iz stisk, v katere so bili zašli vsled oškodovanja od strani trgovcev, zlasti trgovcev z živino. Ustanovil je leta 1847 društvo za nakup semen in živil, leta 1860 dobrodelno društvo za vzgojo otrok itd. Med nameni je bil tudi namen za dovoljevanje kreditov in se je po zgledu Schulze-Delitzscha izvršila leta 1862 pretvorba iz dobrodelnih društev v posojilna društva. Iz Neuwieda, kjer se je bil Raiffeisen nastanil, izhaja poljedelsko združno gibanje njegove smeri; razširila se je po vsej Nemčiji in skoraj po vsej Evropi in tudi po izvenevropskih deželah (Indija, Kitajska). Od Schulze-Delitzscha je prevzel Raiffeisen načela v toliko, v kolikor so bila pripravna za kmečko prebivalstvo. Leta 1877 je ustanovil zvezo poljedelskih zadrug, iz katere se je razvila pozneje Generalna zveza nemških Raiffeisenovih zadrug. Druga organizacija je bila ustanovljena v sedemdesetih letih za kmete v Hessenski, in sicer pod vodstvom Wilhelma Haasa. Zveza iz tega gibanja nastalih zadrug je dobila leta 1903 ime „Državna zveza nemških poljedelskih zadrug.“

Schulze-Delitzsch je priporočal tudi ustanovitev konsumnih društev, proti čemu je nastopil Lassalle, ki je le od produktivnih zadrug pričakoval zboljšanja položaja delavcev. Po njegovi smrti so bili delavski krogi napram združništvu precej brezbrizni; a pod vplivom angleškega konsumnozadružnega gibanja in po prevzemu Rochdalskih načel se je to gibanje vendarle močno povzpelo, zlasti po letu 1889, ki je prineslo uvedbo vpisane zadrug z omejenim jamstvom in za konsumna društva oddajo blaga le članom. Ta konsumna društva so bila organizirana najprvo v gori omenjeni Obči zvezi nemških pridobitnih in gospo-

darskih zadrug (Schulze-Delitzscheva zveza). A že dolgo obstoječe nasprotstvo med srednjemu stanu služečimi zadrugami in konsumnimi društvi, v katerih so bili v prvi vrsti delavci, je dovedlo leta 1902 v Kreuznachu do izključitve konsumnih društev. Leta 1903 se je izvršila ustanovitev Centralne zveze nemških konsumnih društev v Hamburgu, ki se je pod vodstvom Heinricha Kaufmanna (1903 — 1928) izredno razvila. Pod naslovom Državna zveza nemških konsumnih društev je bila ustanovljena leta 1908 druga zveza konsumnih zadrug naslanjajoča se na krščanska delavska društva. Kakor je bila Centralna zveza ustanovila leta 1904 v Hamburgu velenakupovalno družbo nemških konsumnih društev (G. E. G. = Grosseinkaufsgesellschaft), je tudi nova zveza ustanovila leta 1912 lastno velenakupovalno centralo, ki je po prehodu zveze k lastni produkciji dobila ime „Gepag“ (Grosseinkaufs und Produktionsaktiengesellschaft).

Trgovske zadruge.

Ob pričetku tekočega stoletja nastanejo tudi trgovske zadruge. Konsumna društva in zadruge za nakup sirovin so pokazale prednosti skupnega nakupa na debelo. Leta 1907 se je izvršila ustanovitev Zveze nemških trgovskih zadrug (Zveza Edeka), v kateri so združene zadruge kolonialnega blaga. Tudi v drugih panogah se je združništvo utrdilo (droge, tekstilije, hišna in kuhinjska posoda, porcelan, železnina); imenujemo Nürnbergger Bund der Nord und Süd.

Stavbne zadruge.

Ta združna oblika vznikne proti koncu 19. stoletja, posebno kot uradniške stavbne zadruge; najprvo so bile te zadruge organizirane v Schulze-Delitzschevi zvezi. Pozneje se je ustanovilo več novih organizacij,

med katerimi je najvažnejša Glavna Zveza Nemških stavbnih zadrug, ustanovljena leta 1924. Nemške stavbne zadruge imajo velik delež v gradbi stanovanj v Nemčiji. V stavbnem združništvu se je na novo porodila misel produktivne zadruge.

Po vojski se je pojavila močna tendenca za poenotenje v zvezni organizaciji združništva. V Obči zvezi nemških pridobitnih in gospodarskih zadrug ostala konsumna društva so pristopila k Centralni zvezi nemških konsumnih društev, Obča zveza sama se je spojila leta 1920 z Glavno zvezo v Nemško združno zvezo.

Obe veliki poljedelski zvezi sta se bili približali že pred vojsko. Upanje na poenotenje se je izpolnilo leta 1929; pod vodstvom Klepperja, predsednika Pruske centralne združne blagajne, sta se spojili Državna zveza nemških poljedelskih zadrug in Generalna zveza nemških Raiffeisenovih zadrug s še pet drugimi zvezami poljedelskih zadrug v takozvanem Frankfurtskem Združnem dogovoru v Državno zvezo nemških poljedelskih združnih Raiffeisenovk. Ta zveza šteje danes nad 36.000 nemških poljedelskih zadrug.

Za vse vrste zadrug velja, da bi se mogla in morala združna propaganda vršiti na intenzivnejši način. Izoblikovati in poglobiti se mora tudi revizijstvo, pri čemer je predpogoj med drugim temeljita izobrazba revizorjev in neodvisnost revizorja od zadruge, ki jo revidira; v tem oziru se je že mnogo naredilo. Dalje bo vsemu združništvu zelo prav prišlo tudi ojačanje mednarodne izmenjave izkustev. Posebnega pomena je slednjič tudi boljša izobrazba združniškega naraščaja potom primernih učilnic v stiku z združnimi zvezami.

Iz našega združništva.

Obrestna mera v posojilnicah. Kraljevska banska uprava dravske banovine je bila razposlala podrejenim oblastvom (sreskim načelstvom) okrožnico z dne 6. septembra 1932, II, No. 18569/1, v kateri po naročilu ministerstva za notranje posle opozarja, da se po § 3 zakona o zaščiti kmetov od kmečkih dolžnikov ne smejo zahtevati višje kakor 10 % obresti.

Po nekaterih krajih so sreska načelstva dostavila vsebino te okrožnice po žandarmerijskih organih tudi posojilnicam, ki so bile mnenja, da se tiče ta zahteva tudi njihovega poslovanja.

Prizadete posojilnice obveščamo, da odreja zakon o zaščiti kmetov v § 3 res, da obresti posojil ne smejo presegati 10 %. Toda to pravilo ne velja glede višine obresti pri posojilih, ki so jih dale ali jih dajejo Narodna banka, Drž. hipotekarna banka, Privil. agrarna banka, občinske (banovinske) hranilnice in zadruga. To izjemo odreja zakon v § 8.

Na zadruga se torej zakon o zaščiti kmetov ne nanaša. Zato tudi ne veljajo za zadruga predpisi tega zakona o višini posojilnih obresti. Pač pa veljajo ti predpisi glede obresti za terjatve, ki jih imajo pri kmetih banke in drugi denarni zavodi ali zasebniki.

Vsaka zadruga je torej opravičena tudi sedaj zaračunavati svojim dolžnikom take obresti, kakršne so dogovorjene v zadolžnicah.

Jubilej Ljudske posojilnice v Celju, registrovane zadruga z neomejeno zavezo. 1. septembra t. l. je minulo 25 let, odkar je začela zadruga poslovati. Člani prvega načelstva so bili: načelnik Cestnik Anton, profesor v Celju; odborniki Rebov Jože, posestnik v Čretu št. 9; Kač Jože, posestnik v Bukovemžlaku št. 34; Karba Ivan, posestnik v Gaberju št. 104; Kostič Peter, irgovec

v Celju; Kmecl Franc, posestnik v Celju; Fon Ivan, profesor v Celju; Lipovšek Franc, posestnik v Medlogu št. 2; Koželj Karl, posestnik v Bukovemžlaku št. 2; Samec Franc, Ložnica št. 13. Zadrugi načeluje od prvega početka do danes profesor Cestnik Anton. Delovanje zadruga se je širilo od leta do leta. V prvem letu je imela zadruga 72 združnikov, koncem l. 1931 pa 5862. Ljudska posojilnica je v Celju največji denarni zavod.

Gospodarstvo.

Rekordna žetev koruze. Letošnji pridelek koruze je večji kakor se je pričakovalo. V okolici Subotice znaša pridelek okrog 40 meterskih stotov na 1 oral zemlje. V vojvodini pričakujejo, da bo letos ca 120 vagonov koruze za izvoz, medtem, ko se je navadno izvozilo okrog 100 vagonov. Za oktober in december umetno sušena koruza se prodaja po 60 do 65 Din za meterski stot. Cene so nizke in je vsled tega povpraševanje inozemskih firm za našo koruzo že precej veliko, zlasti za Srednjo Evropo in za Rotterdam.

Nova velebanka pod členom 5. Kakor znano določa zakon o zaščiti kmeta v svojem 5. členu, da se morejo tudi banke poslužiti moratorija. Kakor znano se je med važnimi bankami doslej poslužila zaščite po čl. 5 Prva hrvatska štedionica, največja banka v državi. Za njo je prišla čez mesec dni Ljubljanska kreditna banka, sedaj pa še Jugoslovan. združena banka v Zagrebu.

Kliringi. Zadnje čase veliko čitamo v dnevnom časopisju o kliringih. Kliringi pomenjajo izravnavanje terjatev, beseda kliring je angleškega izvora (cleare pomeni čistiti). Kliringi nadomestujejo plačilo z devizami, ker se plačuje z medsebojnimi terjatvami. Kliring ima velik pomen, če sta uvoz in izvoz iz ene države v drugo enaka, če sta pa

različna, je pa treba razlike med uvozom in izvozom le nekako drugače izravnati. Kliring sicer prihrani mnogo na devizah, krije pa v sebi tudi nevarnosti. Naša država ima sedaj klirinške pogodbe z Avstrijo od 21. aprila, s Švico od 20. maja in Češko-slovaško od 22. junija tek. leta. Nekakšen kliring se vporablja tudi v prometu z Nemčijo. Največ podatkov imamo še o kliringu s Švico, zahvaljujoč se švicarski Narodni banki, ki vsak teden objavlja tozadevne podatke. V prometu s Švico smo bili dne 31. avgusta dolžni Švici (ker so bila vplačila v Jugoslaviji za švicarske uvoznike manjša, kot v Švici za naše izvoznike) 6,050.000 švic. frankov, kar pomeni po pariteti nad 66 milj. Din. Kliring s Švico je pokazal presežek za Švico, katerega bo treba izravnati na drug način. Podobno kot s Švico se razvija naš kliring s Češkoslovaško, kateri smo dolžni v kratki dobi od junija sem že okoli 100 milj. Din, ker se naš izvoz na Češko ne more prav razviti. Aktivni pa smo v prometu z Avstrijo posebno zadnje mesece. Cenijo, da znaša naša aktivnost v prometu z Avstrijo doslej že nad 100 milj. Din, kar približno odgovarja tudi statistikam avstrijske uvozne in izvozne trgovine. Zato propagirajo v nekaterih državah večstranski kliring, da bi n. pr. izravnali pasivne kliringe z aktivnimi kliringeri v drugih državah.

Narodna banka je optimistična. V svojem zadnjem četrtletnem poročilu pravi Narodna banka, da je naše gospodarstvo vedno bolj čutilo strahoviti pritisk svetovne gospodarske krize. Vendar pa kaže, da je za jesen pričakovati gotovega izboljšanja gospodarskega položaja. Vprašanje je le, če bo to izboljšanje dovolj znatno in občutno ter če se bo držalo.

Optimist. Generalni direktor angleške banke Josua Stampa je o bližnjem koncu svetovne gospodarske krize izjavil, da smo najhujše že prekoračili. Posledice krize se bodo sicer še čutile, vendar pa vidi danes več dejstev, ki narekujejo optimizem. Zaloge so se izčrpale, cene so padle na najnižjo stopnjo in sedaj je čas za ozdravljenje. Sistem zlatih rezerv, ki so ga uvedle nekatere države, je imel za posledico, da se je denar podražil. Potrebno je, da bo denarja več in s tem cenejši in to je prvi korak, ki ga je treba podvzeti. To je pred nekaj časa storila Anglija, kar ji je samo koristilo. Po isti poti gredo Združene države Severne Amerike. Ne misli pa s tem sistema inflacije, ampak bi moral ta sistem pravilneje označiti z antideflacijo.

Cene blagu se bodo dvignile in ljudje, ki sedaj ne kupujejo, se bodo odločili, da vendarle kupijo v strahu, da bodo cene narasle. In ko se bo pojavilo povpraševanje po blagu, se bo okrepil tudi duh podjetnosti in denar se bo zopet vrnil v promet in oživel gospodarsko življenje. Tako so postopali v Angliji in so v nekaj mesecih sanirali gospodarsko krizo. Sedaj se ta sistem ozdravljanja s pomočjo dviganja cen izvaja v raznih mestih Združenih držav Severne Amerike. Meso, žitarice in posamezni fabrični predmeti rastejo vsak dan v ceni in potrošnja se dviga, mesto da bi padala. Nevarnost pa obstoji v tem, da silno močna ameriška špekulacija nažene cene previsoko, kar bi imelo slabe posledice za ameriško narodno gospodarstvo. Zato je treba pazljivo in z rezerviranostjo motriti pretiranosti, katere bi zagrešila ameriška špekulacija, pri tem pa se ne sme izgubiti vere, da je svetovna gospodarska kriza definitivno končana.